

MARNÉ HLEDÁNÍ ŠABLON

JAN DUŠEK, SIMONA POLÁKOVÁ

Mgr. JAN DUŠEK

Ředitel Integra Consulting, pracuje v DHP Conservation, spolupracuje s řadou nevládních, veřejných i soukromých organizací. Zabývá se zejména ochranou vod a implementací směrnice o stanovištích. Stál u zrodu FOP a je v něm aktivní po celou dobu jeho činnosti.

RNDr. SIMONA POLÁKOVÁ

Zooložka a projektová manažerka na MŽP ČR. V současnosti se věnuje projektu na ochranu a monitoring rysa ve střední Evropě. V rámci FOP se specializuje se na osvětové a vzdělávací projekty.

Přístup k ochraně druhů pomocí legislativních nástrojů se samozřejmě liší mezi zeměmi a můžeme diskutovat, který přístup je v čem lepší. Je ale potřeba také myslet na to, že rozdíly v úspěšnosti ochrany mohou být způsobené lokálními sociálními a ekologickými podmínkami a nelze tak automaticky přebírat příklady dobré praxe.

Širokou škálu ochranných postupů nabízí velké šelmy. Přežití jejich populací je závislé na tom, aby byly akceptovány místním obyvatelstvem. Většina evropských zemí řeší situaci absolutní ochranou druhů a snaží se obyvatele přesvědčit argumenty o ekologické roli šelem a jejich jedinečné hodnotě. Jenže to jsou pro mnohé hospodáře jen slova, proti nimž stojí reálné škody na majetku.

V Chorvatsku se v případě ochrany medvěda (*Ursus arctos*) rozhodli jít netradiční cestou. Je to druh chráněný, ale byly zavedeny přísné kvóty na jeho odlov, které z hlediska celkové populace nepředstavují výrazný zásah. Výdělky z odstřelu trofejí jdou místním loveckým organizacím, které jsou zodpovědné za krytí škod způsobené tímto druhem, a zbytek peněz využívají na své další aktivity.

Výsledkem je, že myslivci aktivně medvěda chrání, dokonce díky umělému přikrmování panují obavy, že se populace přemnoží. Zároveň s tím jsou velmi podporovány aktivity zaměřené na medvěda jakožto předmět zájmu ekoturismu, což opětovně zlepšuje postoj místních díky dodatečným ziskům. Chorvatští vlci (*Canis lupus*) takovému způsobu managementu vystaveni nejsou, takže není překvapivé, že postoj zainteresovaných skupin a odhadovaná míra pytláctví je mnohem horší.

Ve schématu s medvědy opečovávanými myslivci je nezbytností to, že populace chráněného druhu vůbec nějaký odlov přežije, čili to není u nás doporučené. Po splnění této podmínky je naprosto zásadní určení vhodné velikosti kvóty pro každý rok a přenesení zodpovědnosti za jejich dodržování na lokální úroveň. V Chorvatsku kvóta představuje 10–15 % odborníky odhadované velikosti celé populace, jednotlivým loveckým spolkům je možný počet odstřelů delegován na základě velikosti jejich honitby a plnění závazků v minulém roce. Běžně bývá uloveno 80–90 % zvířat z roční kvóty.

Počty zvířat k odstřelu jsou jedním z bodů, kde selhává podobné schéma odlovu chrá-

Odhaduje se, že jen v Chorvatsku žije kolem 1 000 medvědů hnědých. Zdroj Wiki Commons, Foto: Per Harald Olsen

Počty zastrelených vlkov na Slovensku v letech 1968 až 2016 podle mysliveckých statistik. Zdroj <http://www.wolf.sk/vlky>

něného druhu na Slovensku. Tentokrát se to týká vlka. Toho je možné lovit i v jiných evropských zemích, třeba ve Španělsku nebo Finsku, ale příklad Slovenska je nechvalně známý svým obrovským negativním dopadem na početnost druhu. U populace karpatských vlků dochází k zajímavé situaci, kdy na Slovensku, Ukrajině a v Rumunsku je možné vlky regulovaně lovit, kdežto v ČR, Polsku a Maďarsku jsou vlci striktně chráněni. Velikost loveckých kvót na daný rok vydává na Slovensku Ministerstvo zemědělství na základě odhadu početnosti druhu dodaného myslivci. Tak se mohlo stát, že v roce 2002 byl myslivecký odhad 954 zvířat, odborný odhad 130–150 a zastřeleno bylo oficiálně 113 jedinců. V současnosti je nevládní organizací VLK odhadováno, že je v rámci povoleného a ilegálního lovu odstřelen celý každoroční přírůstek populace. Početnost této psovité šelmy ale na Slovensku výrazně neklesá, zřejmě je sycena z okolních států. Povolení k lovu nějakého druhu velké šelmy je kontroverzní postup a není akceptováno všemi ochranáři ani v případě medvěďů v Chorvatsku. V rámci studie ve Skandinávii se ukázalo, že v případě vlků legální odlov vedl k navýšení pytláctví. Je potřeba k takovému kroku přistupovat obezřetně.

Podívejme se teď zpět do České republiky na možnosti ochrany tří vybraných zástupců rybích druhů, z nichž ani jeden není u nás druhem zvláště chráněným, a které jsou závislé na ochraně i mimo území našeho státu.

Jedinou rybou, která se vyskytuje v České republice a zároveň je kriticky ohroženým druhem na světovém Červeném seznamu IUCN, je úhoř říční (*Anguilla anguilla*). Vývoj jeho populace v celosvětovém měřítku je natolik nepříznivý, že možná již za několik blízkých desetiletí nám zůstanou

jen sentimentální vzpomínky nad knihami Oty Pavla. Úhoře totiž extrémně ohrožují faktory spojené s jejich ojediněle náročným životním cyklem, tedy migrací mezi Sargasovým mořem a řekami vlévajícími se do Atlantiku.

Úhořům brání v tahu proti proudu řek početné migrační bariéry, a proto jsou na většině areálu rozšíření odkázáni na péči rybářů. Ti je vysazují i v České republice již dlouhé desítky let, a to i přes rostoucí ceny úhořího monté zvyšované zájmem (především asijského) trhu o vyhledávanou

Úhoř říční je jediným našim druhem, který je celosvětově kriticky ohrožený. Zdroj Wikipedia Commons

Vlk se šíří Evropou a konflikty mezi ním a člověkem přibývají. Zdroj Wiki Commons

gastronomickou lahůdku. S migračními překážkami a zejména turbínami na nich instalovaných vodních elektráren se úhoři setkávají i na tahu do moře, tato setkání bývají fatální.

Úhoř říční je tedy druhem, pro jehož ochranu je třeba systematicky prosazovat mezinárodní a mezirezortní záchranný program. Evropská unie se k této myšlence přidala přijetím nařízení, které stanoví opatření pro obnovu populace úhořů. V České republice je třeba zajistit co nejbezpečnější tah (především poproudové migrace přes bariéry) a pokračovat ve vysazování monté. Zvláštní druhová ochrana zaměřená na ochranu jedinců a omezující manipulaci s druhem by úhořům v žádném případě nepomohla.

Velký hospodářský význam, podobně jako úhoř, měl v historii losos obecný (*Salmo salar*). Hlavní příčinou jeho vymizení byla výstavba jezů a přehrad, která znemožnila tah dospělců na trdliště v domovských řekách. Od konce 90. let v ČR probíhá repatriační program ve spolupráci rybářů a ochranářů. Úspěchy jsou zatím částečné, nicméně dospělí lososi se na naše území pravidelně vrací.

V případě lososa by samozřejmě zavedení zvláštní druhové ochrany bylo možné, ale fakticky by (alespoň prozatím) ničemu nepomohlo. Ochrana druhu je závislá na nadšení těch, kdo se o něj aktivně starají, a otázkou spíše je, jak je lépe motivovat k dalšímu úsilí. Výborným nástrojem

ochrany druhu je Natura 2000, a tak lze jen doufat, že bude nástrojem účinným i při hodnocení záměrů, které mohou záchranu druhu na našem území zhatit (zejména fragmentací hlavních tahových cest).

Karas obecný (*Carassius carassius*) je pro veřejnost mnohem méně známým druhem než předchozí dva zmíněné. V Červeném seznamu ČR je nicméně řazen mezi kriticky ohrožené druhy. Hlavním důvodem ohrožení je konkurence nepůvodního karase stříbřitého (*Carassius gibelio*). Plošná likvidace tohoto invazního druhu je nemožná, na většině původních lokalit již karase obecného nahradil.

Pomohla by původním karasům druhová ochrana? Určitě, ale jistě ne podle dnešní dikce zákona. Karasy obecné je třeba udržovat a třeba i repatriovat nebo introdukovat do refugií, kam se přirozeně karas stříbřitý nemůže dostat. Samozřejmě je při tom třeba dbát mnoha dalších pravidel, která by měla být přehledně sepsána v akčním (záchranném) programu.

Na uvedených příkladech jsme se pokusili nastínit, že přístup k ochraně různých druhů velmi závisí na aktuálních podmínkách jednotlivých populací. Nelze předpokládat, že jeden legislativní přístup vyřeší všechny problémy. Je potřeba se zamýšlet, co ohrožený druh na určitém území reálně potřebuje a zda je toho možné pomoci zákonnou ochranou vůbec docílit.